

METODICKÁ KARTA

Téma ochrany zvierat v školskom systéme primárneho vzdelávania

Pedagogické a psychologické východiská

Úvod

Pedagogické a psychologické východiská

Náš svet je plný rôznych foriem, farieb, vzorov a foriem života. Toto všetko vníma naše dieťa v priebehu svojho života a postupne si pomocou nich vytvára aj svoj vlastný svet, vlastné vnímanie života a postoj k životu. Toto vnímanie života začína v rodine predovšetkým vo vzťahu k matke a matky k dieťaťu. V tejto symbióze začína **vývin troch najvýznamnejších vývinových etáp:**

1. Vývin sociálnej reaktivity – diferencované vzťahy k jeho svetu a k ľuďom.
2. Vývin sociálnej kontroly a hodnotovej orientácie.
3. Osvojenie si sociálnych rolí, emocionalizácia a empatická motivácia.

Všetky tri vývinové etapy výrazným spôsobom ovplyvňujú osobnosť dieťaťa a jeho postoje nielen k ľuďom, ale aj k prírode a k zvieratám. **Do tohto procesu významným spôsobom vstupuje škola procesom mentalizácie t. j. cez procesy poznávania.**

/“Viem to lepšie, poznám to lepšie a riadim sa tým horším.“ Staré rímske heslo, ktoré hovorí o tom, že nestačí len poznať a vedieť o sledovanom jave ale predovšetkým aj tak konať./

Úvod

Pedagogické a psychologické východiská

Ak zdôrazňujeme výchovu k empatickej motivácii, hľadáme súčasne odpoveď na základnú otázku „ako môžeme zvieratám pomôcť.“ Jej súčasťou musí byť aj poznanie, aká je hodnota zvierat v hodnotovom rebríčku detí a mladých ľudí.

Z nášho výskumu vo vybranej skupine detí a mladých ľudí sme zistili, že len 16% z nich zaradilo zvieratá ako hodnotu do svojho hodnotového systému. Teda **len 16% detí a mladých ľudí vníma zvieratá ako životnú hodnotu.** Súčasne sme sledovali hladinu empatickej motivácie cez formuláciu otázky „Ako môžeme zvieratám pomôcť?“ Zdôrazňovala sa predovšetkým sociálna kontrola, zameranie na vývin sociálnej reaktivity, zaradenie rolových hier do učebnej látky o zvieratách /hranie sa na psíčka, mačičku, zajačika, žabu, veveričku, lastovičku atď./

Mnohé deti nevedia zahrať žiadne zvieratko, nie sú vedené k poznávaniu prírody cez poznávanie života zvierat. Aj pozorovanie zvierat sa musí cvičiť ako každá ľudská činnosť.

Ale v súčasných učebných osnovách nič podobné nenájdete. Pritom vieme, že hry sú významným fenoménom v socializácii, v poznávaní aj v rozvoji emocionality.

Úvod

Pedagogické a psychologické východiská

Škola, ktorá nemá vôľu k zmene sa podľa názoru Reichenbacha /Reichenbach Roland : Fur die Schule lernen wir. Plädoyer fur eine gewohnliche Institution, Seelze 2013, s. 13. In: Liessmann K. P., Hodina duchu. Praxe nevzdelanosti. Polemický spis. Akademie, Praha 2015, s.90/ uzatvára pred možnosťami a neplní očakávania, ktoré na ňu kladie spoločnosť.

Zostávajú neriešené otázky „čo škola má a čo môže urobiť pre rozvoj jedinca a spoločnosti.“ Rozhodne môže viac urobiť pre " rozvoj humanizmu, ľudskosti a ľudskej dôstojnosti.“ /Liessmann, K.P. Teorie nevzdelanosti, s. 41/

Vynikajúci český sociológ Keller si položil v tomto kontexte podnetnú otázku „čo je škola?“ Škola ako chrám, škola ako výťah, škola ako poisťovňa? /Keller, J., Tvrdý, L. Vzdelanostní společnost, Chrám, výťah a pojišťovňa. Praha:SLON, 2008, 184 s. ISBN 978-80-86429-78-6./ Podľa Kellera predstavovala škola v minulosti akýsi „chrám“ vedenia. Predstava o vzdelaní ako chráme sa v dejinách európskeho myslenia formovala niekoľko storočí /s.28/ zdôrazňovala sa predovšetkým idea humanizmu, životných hodnôt a kultúrnosti osobnosti.

Úvod

Pedagogické a psychologické východiská

Škola ako výťah, ktorý zabezpečí, aby sa jej absolventi dostali o niekoľko rebríčkov vyššie v sociálnej štruktúre, ale zabudlo sa na formovanie charakteru, osobnosti, ideálov a ľudskosti.

Keller upozorňuje na ďalší problém „vzdelanie sa mení z cieľa na obyčajný prostriedok, a to ako pre jednotlivca, tak pre spoločnosť /Keller, 2008, s. 65/. Podľa Liessmanna škola prestala byť miestom pohody, sústredenia, kontemplácie, prestala byť školou! Stala sa len miestom životnej nutnosti. A v nej potom dominujú projekty a praktiká, skúsenosti a kontaktné siete, exkurzie a výlety.

Len čas na premýšľanie už nie je. **Naša škola častokrát predstavuje viac bojové pole, miesto násilia, šikany a nenávisťi.**

Mnoho expertov volá po pôvodnom poslaní školy: k originalite a spontánnosti detského života a prežívania, návrat k výučbe hrou, k jednote ducha a tela, práce a učenia /Liessmann, s. 109/. Ide o to naučiť učiteľov ako majú žiakov učiť sa, celoživotne sa učiť /Liessmann, s.28/.

Úvod

Pedagogické a psychologické východiská

To, čo považujeme za významné pre efektivitu pedagogického procesu je **rešpektovanie vývinových charakteristík žiaka**. Obdobie v ktorom sa nachádza žiak na elementárnom stupni vzdelávania nazývame stredným detstvom a je ohraničené vekom medzi 6-11 rokov. Pre toto obdobie je charakteristická vysoká plasticita-premennosť, /prejavuje sa to napríklad v rýchlych zmenách záujmov žiaka, raz v zmene športových záujmoch, v zmenách foriem trávenia voľného času a podobne/. Táto plasticita je predpokladom učenia a citlivosti k pozitívnym vplyvom prostredia. Žiak v tomto vekovom období je už schopný zvládať aj náročné emocionálne situácie, ale úroveň zvládania emócií je podmienená predovšetkým výchovou v rodine.

Obdobie medzi 6-11 rokom je obdobím rozvoja empatie a porozumenia. Žiak v tomto vekovom období sa dokáže vcítiť do problémov iných, pociťuje súcit. Toto sú zdroje k morálnemu konaniu a správaniu. **Morálne uvedomenie, konanie, empatia je predovšetkým determinovaná atmosférou v rodine, štýlom výchovy a prosociálnym správaním rodičov.** V tomto vekovom období vie žiak pochopiť a akceptovať, čo je morálne a čo nie je morálne. Či to prerastie aj do vzorcov správania a konania sa odvíja aj od pedagogickej zručnosti učiteľa.

Diskusia

Metodické východiská k pedagogickej intervencii o ochrane zvierat v učebnom procese na primárnom stupni vzdelávania.

Metodické východiská

Žiaci v tomto veku starostlivo počúvajú nielen to, čo im je hovorené, ale tiež v akej forme je to povedané. Podnety, ktoré budia emócie si žiak lepšie zapamätá, ako neutrálne podnety.

V témach o starostlivosti a ochrane zvierat je vhodnejšie komunikovať so žiakmi pomocou obrázkov. Obrázky predstavujú efektívnejší spôsob komunikácie ako text /Pravidlá mozgu/. Učíme sa a pamätáme si najlepšie pomocou obrázkov, nie prostredníctvom písaného alebo hovoreného slova.

Na hodinách so žiakmi hovoríme nielen o charakteristikách vybraných zvierat, ale prezentujeme vybrané situácie z hľadiska morálky. Napr. násilie voči psíkovi, mačičke, ale aj malá akceptácia ich potrieb, nedostatočná starostlivosť o zvieratká v domácnosti ale aj v prírode. Je vhodné vyvolať záujem žiakov o riešenie vybraných situácií aj z hľadiska morálneho a nemorálneho konania. **Necháme priestor pre debatu a diskusiu** so žiakmi, zaznamenávame protichodné postoje a názory a potom ich analyzujeme a spoločne so žiakmi hľadáme vysvetlenie a riešenie. **Na úvod je vhodné začať brainstormingom.** Je to vhodná procedúra na otvorenie takých problémov akými sú morálka, morálne postoje, prečo niektorí ľudia sú agresívni voči zvieratám a prečo iní zvieratá ochraňujú.

Metodické východiská

Brainstorming je výborná metóda v priebehu ktorej vieme spoznať názory, postoje, vzorce správania žiakov v sledovanom probléme. Mimoriadne vhodné sú aj naratívne metódy. Ich možnosti využitia sú veľmi variabilné, rozširujú naše poznanie iných, prehlbujú naše vnímanie problémov, majú silu zachytiť hlboko uchytené problémy jednotlivca, vytvárať mu priestor pre ich uvoľnenie a následné riešenie. Naratívne metódy môžeme aplikovať napríklad na hodinách etickej výchovy, na triednických hodinách, na hodinách prírodopisu, ale aj pri náročných výchovných situáciách, ktoré sa často vyskytujú v priebehu školského roka.

Pre žiakov môže byť obohacujúce čítanie s vynikajúcich publikácii o psychológii zvierat /Zoopsychológia/. „Múdrosť vlkov“ od Elli H. Radinfera prináša neuveriteľné poznatky o rodinnom živote vlkov, o ich starostlivosti o svoje potomstvo. Vlk nikdy neopúšťa svoju vlčicu. Konrad Lorenz zistil, že husi a kačice majú kritické obdobia vývoja v ktorom si musia vytvoriť vzťahovú väzbu s rodičovskou postavou, tento fenomén je známy ako imprinting. /Je to ranná fáza v živote zvierťa, počas ktorej mláďa získava základné poznatky o svete okolo seba. To podstatné, čo je potrebné vedieť o tomto období je, že získané poznatky o svete okolo seba si zviera zachová navždy a ani ďalším učením sa už nedajú zmeniť./

Atraktívnou metódou je vytvorenie koláže o svojom zvieratku v rôznych situáciách, prostrediach, pri hre, v spánku, hrách a pod.

Cvičenie

Ktoré zvieratko (ne)poznáš?

Rozšíriť a prehĺbiť vedomosti, postoje a akceptáciu ochrany zvieratiek u žiakov môžeme aj zaradením Karty 30 zvieratiek. Žiaci si z nej vyberú tie, ktoré poznajú a čo o nich vedia. Zvieratká, ktoré nepoznajú, čo sa o nich dozvedia.

Súčasťou tejto didaktickej pomôcky je „Katalóg zvierat, ktoré poznáš“ a „Katalóg zvierat, ktoré nepoznáš.“ Bude nás zaujímať, **prečo si žiak vybral práve toto zvieratko, či zvieratko má pocity radosti, bolesti a zaujímavé sú vyrozprávané príhody, príbehy žiakov so svojim zvieratkom.**

Desatoro starostlivosti o zvierá

Poznanie odpovedí žiakov na rôzne problémové oblasti spolunažívania človeka a zvieráťa vytvára pre pedagóga intímny obraz života zvieráťa v ľudskej spoločnosti. A vyvoláva podstatnú otázku: „je potrebná ochrana zvierat v legislatívnej a v sociálnej oblasti?“

Práva zvierat sú morálne nároky vzhľadom na ich schopnosti prežívať fyzickú a psychickú bolesť. Preto **experti vytvorili „desatoro“ starostlivosti o každé zvieratko:**

1. **Chráň každé zvierá pred zlým zaobchádzaním.**
2. **Každé zvierá si zaslúži tvoju pomoc a ochranu.**
3. **Nezabúdaj, že mať zvieratko predpokladá zodpovednosť, ohľaduplnosť a starostlivosť.**
4. **Rozhoduj sa pre zvieratko z útluku. Máš šancu pripraviť mu spoľahlivý domov.**
5. **Nezabúdaj, že tvoje zvierá potrebuje tvoju lásku, pozornosť a starostlivosť.**
6. **Nezabudni, že tvoje zvieratko potrebuje kvalitné jedlo a vodu na zahasenie smädu.**
7. **Nezabudni, že zvieratko potrebuje pohyb a primeraný príbytok.**
8. **Ochraňuj zvieratko pred bolesťou, utrpením a pred zanedbávaním.**
9. **Nedovoľ ubližovať akémukol'vek zvieratku, pociťuje bolesť a smútok ako človek.**
10. **Rozširuj si vedomosti a zručnosti pri starostlivosti o zvieratá, sleduj informácie o nových metódach v starostlivosti o zvieratá.**

Aktivizujúce metódy

Medzi aktivizujúce metódy patria **rôzne typy diskurzívnych debát o problémových oblastiach života a spolunažívania ľudí a zvierat**. Otvárajú otázky morálneho či nemorálneho správania ľudí k zvieratám a možného riešenia sledovaného problému. Na úvod žiaci popisujú rôzne situácie, ktoré vznikajú medzi zvieratkami a ľuďmi a hodnotia ich z pohľadu „morálne“, „nemorálne“.

Môžu vytvárať svoje názory individuálne alebo vytvoriť si dvojicu, trojicu a spoločne vytvárať hodnotenia, názory a riešenia. Dôležité je následne hodnotiť prečo vznikajú rozdielne názory na problém a jeho riešenie. Odporúčame zapisovať jednotlivé názory, hodnotenia, pohľady na riešenie problémov v spolunažívaní ľudí a zvierat na tabuľu. Umožňuje to porovnávanie jednotlivých názorov, hodnotenie z pohľadu „morálne“, „nemorálne“.

Častokrát sa žiaci pýtajú na úžitočnosť zvierat pre človeka. Čo môže a prináša zvieratko človeku. Rozhodne je to pocit pohody, užitočné naplnenie voľného času, pocit naplnenia životných potrieb akými sú láska, prítlnosť, potešenie, radosť, ale aj vypestovanie schopnosti a povinnosti v starostlivosti o zverené zvieratko.

Aktivizujúce metódy

V prírodovedných predmetoch, v etike, môžeme spomenúť napríklad **prínos zvierat pre rozvoj vedy**. Štúdie o zvieratách nájdeme v dielach Charlesa Darwina, nájdeme aj štúdie o vplyve vybraných liekoch na ľudský organizmus, ktoré sa najskôr skúšali na zvieratách.

Známy je výskum na psoch a vznik teórie o podmienených a nepodmienených reflexoch A.S. Pavlova. Vynikajúce výsledky v pedagogike a v psychológii, ktoré priniesli experimenty amerického vedca Skinnera, ktoré sa robili na holuboch a potkanoch. Sú známe vedecké štúdie Konrada Lorenza o už spomínanom jave akým je imprinting . Významným prínosom pre poznávanie psychologických javov a vzťahov matka-dieťa sú výsledky experimentov s opičkami Harryho Harlowa a poznanie javu psychickej deprivácie u detí, ktorý zapríčiňuje nedostatok lásky matky k dieťaťu /hľadaj na <https://sk.Thpanorama/artiels/curiosidades/qu-es-la-psicologa-comparada.html/>

Medzi odporúčané aktivity patrí **Deň „moji kamaráti“**, na ktorom môžu žiaci predstaviť svoje **domáce zvieratká**, ostatným deťom vysvetliť ako sa o svoje zvieratko starajú, čo s ním prežívajú, aké majú zážitky so svojim zvieracím kamarátom. Táto metóda je vhodná aj pre vyššie školské ročníky – od 6.ročníka.

Kontakt

Aliancia združení na ochranu zvierat o.z.

Námestie SNP 3

811 06 Bratislava

info@zvieraciombudsman.sk

www.zvieraciombudsman.sk

FB: www.facebook.com/zvieraciombudsman

IG: www.instagram.com/zvieraciombudsman_official/

Spracovala: Doc. PhDr. Eva Poliaková, CSc. – psychologička, vysokoškolská učiteľka, ktorá pôsobí na katedre psychológie a patopsychológie Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Projekt bol podporený z programu EÚ Európsky zbor solidarity.

